

OSVOBOZENÁ NEVĚSTA

Otázka hranic podle románu A. B. Jehošua

Když roku 2022 Avraham B. Jehošua zemřel, izraelský prezident Jicchak Herzog o něm prohlásil, že v zrcadle literární tvorby národu nastavil „přesný, ostrý, milující a občas bolestný obraz“, kterým vzbuzoval „mozaiku hlubokých citů“. A tehdejší premiér Naftali Bennett zase poznamenal, že svými díly formoval kulturu Státu Izrael. Oba přitom měli pravdu, protože jen málokterý autor dokázal tak přesvědčivě zachytit složitou a rozporuplnou izraelskou společnost, a zároveň razantně provést obrát od budovatelsko-hrdinských příběhů kolektivitu k subjektivnější a někdy až existenciálně laděné próze, v níž se často pokoušel nahlédnout na izraelsko-palestinský konflikt i z druhé strany.

Milenec, Pan Mani, Molcho a Cesta na konec tisíciletí – to jsou čtyři z celkem deseti Jehošouových románů, které už česky známe. Letos na podzim k nim pak přibyl román pátý, nazvaný *Osvobozená nevěsta*. Její autor byl sice v Praze častým hostem (jak Festivalu spisovatelů, tak veletrhu Svět knihy), na úvod však neuškodí připomenout základní fakta z jeho života.

PRAŽSKÝ PRAPRADĚDEČEK

Narodil se roku 1936 v Jeruzalémě. Otec, mezi jehož pradědečky se nacházel i jeden původem z Prahy, byl synem i vnukem rabína a znalcem arabštiny, z níž překládal pro britskou koloniální správu a pak pro izraelskou vládu. Matka pocházela z Maroka a do Jeruzaléma přesídlila roku 1932. Na Hebrejské univerzitě vystudoval literaturu a filozofii a poté sám učil: v letech 1963–1967 v Paříži a dlouhodobě – stejně jako profesor Rivlin, protagonista *Osvobozené nevěsty* – na Haifské univerzitě, působil však i na britském Oxfordu či v USA na Harvardu. Mezi americkými Židy však byl dost kontroverzní postavou; v jednom rozhovoru totiž podotknul, že judaismus v diaspoře je masturbace a plný židovský život je možný pouze v Izraeli, třebaže později připustil, že Židé úspěšně žijí v exilu tisíce let.

Měl světské vzdělání, což mu však dle vlastních slov nebránilo v upřímném zájmu o náboženství, jeho historii a vliv na politiku. Obdivoval Theodora Herzla a byl vášnivým sionistou a také mírovým aktivistou, jenž až do roku 2016 viděl jako jediné řešení izraelsko-palestinského konfliktu dva státy; později se poměrně

překvapivě přiklonil k myšlence nějakého společného podniku se stejnými právy pro Palestince.

Psát začal po ukončení vojenské služby: napřed krátkou prózu. Proslavil ho však až románový debut *Milenec* z roku 1977, který byl vydán patnáct let po jeho první povídkové sbírce, a třebaže zůstal primárně prozaikem, psal i dramata a eseje. Přičemž k jeho největším tématům obecně – a zároveň v právě recenzovaném svazku – patří židovská identita, mezigenerační napětí a vztahy mezi muži a ženami, hledání lásky a vědomí sama sebe.

STUDNICE PLNÁ MOŽNOSTÍ

Jak se vyjádřil sám autor, v *Osvobozené nevěstě* měl v úmyslu prozkoumat otázku

hranic ve všech aspektech, tj. hranice intimní, rodinné i společensko-politické, a prostřednictvím svého výše zmíněného hrdiny to taky činí. Profesor Rivlin působí na katedře dějin Blízkého východu a je tedy orientalista, což je termín dnes až hanebný (poněvadž zkoumá, jak tvrdí kupříkladu Edward Said a další postkoloniální akademici, svět toho druhého, tj. cizince, zvnějšku, z pozice moci). Vzděláním i vlastním výzkumem je ovšem z tzv. staré školy, odmítá multiperspektivy a médií podporované narativy, které všude vidí oběti Západu, a v minulosti, která je pro něj studnicí plnou možností, hledá pravdu.

Zrovna tak je ale posedlý hledáním pravdy v případě svého staršího syna Ofera, s nímž se po roce navenek šťastného

manželství rozvedla bez zjevného důvodu žena. A na rozdíl od své manželky soudkyně, která je patrně profesně zvyklá dělat za minulostí tlustou čáru, pátrá – bez ohledu na přání potomka a rady své choti – po příčině, protože doufá, že pokud ji najde, uleví zdrcenému Oferovi, pobývajícimu nyní v Paříži, v trápení. Oba starší Rivlinové přitom patří k židovské inteligenci, která koncem 90. let minulého století věřila, že právě proto, že mezi Araby žije, musí je pochopit. Ostatně profesor Rivlin jich má mezi studenty celou řadu a hned v první kapitole se téměř s celou katedrou vypraví na vesnickou svatbu ctižádostivé adeptky magisterského programu Samáhir do galilejských hor u hranic s Libanonem.

Vyzradit z děje víc by bylo nevhodné. Podotkneme jen, že univerzitní učenec Rivlin je sympatický, občas ale i komický hrdina bellowovského typu, tj. roztržitý intelektuál středního věku se zálibou v sexu, potýkající se mj. s vlastní tělesností. A jeho cesta k poznání (či přímo pouť) přes checkpointy i mimo ně, během níž se dostane do zón A, B i C, má místy až absurdní, surreální rozměr.

IZRAELSKÝ FAULKNER

List *The New York Times* kdysi Jehošuu nazval izraelským Faulknerem, čímž chtěl vyzdvihnout, jak hluboko se dokáže dostat do mysli a duše svých postav. S pomocí bohaté slovní zásoby a košatými souvětími podbarvenými všudypřítomnou jemnou ironií líčí jejich psychologický vývoj, a aby se jim přiblížil co možná nejvíc, volně, nenásilně a elegantně klouže ze třetí vyprávěcí osoby do ich-formy a zase zpět. Píše vždy s energií, tu s humorem, onde zas s úzkostí, neboli – slovy amerického židovského prozaika Saula Bellowa – jako „spisovatel světové třídy“, který dokázal postihnout vnitřní život svého národa.

Čtení je to tak sice nelehké, ale krásné, jak jsme mohli díky umu jeho dvorní překladatelky Magdalény Křížové (Jehličkové) poznat taky my. Tentokrát se ovšem patrně z časových důvodů druhé části rozsáhlého románu ujala její neméně zdatná kolegyně Šárka Melanie Sedláčková, a díky skvělé redakční práci tu žádný předěl vcelku není znát. Pochvalu si ale zaslouží i Jitka Jeníková a Tomáš Vondrovic, kteří skvěle převedli arabskou milostnou poezii.

HANA ULMANOVÁ

Avraham B. Jehošua: *Osvobozená nevěsta*. Přeložily Magdaléna Jehličková a Šárka Melanie Sedláčková. Pistorius a Olšanová, 632 stran.